

Mladá veda

Young Science

**Formovanie teritoriálnej identity
Čechov a Slovákov**

**Analýza vývoja cestovného ruchu
a hotelierstva na Slovensku po roku 1989**

Rozhovor s historikom prof. P. R. Magocsim

Mladá veda

Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

November 2013 (číslo 2)

Ročník prvý

ISSN 1339-3189

Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk

Fotografia na obálke: Singapore 2013. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA

doc. Ing. Peter Adamišin, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociálnej geografie a regionálneho rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)

doc. PaedDr. Peter Čuka, PhD. (Katedra cestovného ruchu, Slezská univerzita v Opavě)

prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)

Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)

doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)

prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra veřejné ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)

REDAKCIA

Mgr. Richard Nikischer (Sociologický ústav Akadémie vied ČR, Praha)

Mgr. Branislav A. Švorc, šéfredaktor (Katedra turizmu a hotelového manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSŠ UKF, Nitra)

Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ

Vydavateľstvo UNIVERSUM-EU s.r.o.

www.universum-eu.sk

Javorinská 26, 080 01 Prešov

Slovenská republika

© Magazín Mladá veda / Young Science. Akékoľvek šírenie a rozmnožovanie textu, fotografií, údajov a iných informácií je možné len s písomným povolením redakcie.

PREDPOKLADY ROZVOJA CESTOVNÉHO RUCHU V MIKROREGIÓNE TOKAJSKÉ OBCE

THE CONDITIONS OF TOURISM DEVELOPMENT IN THE MICROREGION TOKAY VILLAGE

Jana Mitříková, Viliam Nadzon¹

Jana Mitříková je odborná asistentka na Katedre turizmu a hotelového manažmentu Fakulty manažmentu Prešovskej univerzity. Viliam Nadzon je absolvent Katedry geografie a regionálneho rozvoja Fakulty humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity.

Abstract

Tourism is in many regions of Slovakia considered to be a key sector for the development of a region. It is obvious that a large part of the territory of Slovakia has good natural, historical and cultural conditions for the development of tourism. The aim of this paper is to analyze and evaluate the conditions of the development of tourism in the Micro-region of Tokaj villages, where besides the wine production is a big potential for tourism. The importance of wine tourism illustrates the fact that EU Member States have established the International Association of European wine routes. According to an estimate, the wine tourism contributes to the total revenue from tourism in the EU, 7% (assuming a growth of 12% over 5 years). The Micro-region of Tokaj villages organises a well-known and most visited festival of Tokaj vintage (6000 visitors), which is regularly organized the last weekend in September in the village of Čerhov. This feast is associated with the Day of open Tokaj cellars with the possibility of wine tasting.

Key words: Tokaj, tourism, location conditions of tourism, realisation conditions of tourism, regional development

Abstrakt

Cestovný ruch je v mnohých regiónoch Slovenska považovaný za kľúčové odvetvie, ktoré by malo zabezpečiť rozvoj regiónu. Je zrejmé, že veľká časť územia Slovenska má dobré prírodné podmienky, či kultúrno-historické predpoklady pre rozvoj cestovného ruchu. Cieľom tohto príspevku je analyzovať a zhodnotiť predpoklady rozvoja cestovného ruchu v mikroregióne Tokajské obce, v ktorom má okrem výroby vína potenciál aj cestovný ruch. Význam vínnej turistiky ilustruje skutočnosť, že členské štáty EÚ založili Medzinárodné

¹ Adresa pracoviska: Prešovská univerzita, Fakulta manažmentu, Katedra turizmu a hotelového manažmentu, Slovenská 67, 080 01 Prešov
Email: jankageo@gmail.com

združenie európskych vínnych ciest. Podľa odhadu sa vínná turistika podieľa na celkových príjmoch z cestovného ruchu v EÚ 7 % (s predpokladom rastu na 12 % v priebehu 5 rokov). V mikroregióne Tokajské obce je najznámejším a najnavštevovanejším festivalom Tokajské vinobranie (cca 6000 návštevníkov), ktoré sa pravidelne organizuje posledný septembrový víkend v obci Čerhov. Táto slávnosť je spojená s Dňom otvorených tokajských pivníc a s možnosťou degustácií tokajských vín.

Kľúčové slová: Tokaj, cestovný ruch, lokalizačné predpoklady cestovného ruchu, realizačné predpoklady cestovného ruchu, regionálny rozvoj

Úvod

Podľa Smolovej (1999) marginalita územia neznamená automaticky druhoradú úlohu v regionálnom rozvoji. Cestovný ruch môže byť v takýchto oblastiach podľa nej vhodným nástrojom regionálnej politiky, ktorý by si zaslúžil väčšiu pozornosť zainteresovaných štátnych a súkromných inštitúcií. Preto je pre vypracovanie akýchkoľvek rozvojových projektov potrebná dôkladná analýza podmienok rozvoja cestovného ruchu, a to ako prírodných, tak aj socioekonomických.

V úvode príspevku vymedzíme polohu Tokajskej vinohradníckej oblasti a charakterizujeme jej prírodné a kultúrno-historické predpoklady rozvoja cestovného ruchu pomocou adekvátneho metodologického inštrumentária. Základom analytickej časti je realizácia rekognoskácie v hodnotenom regióne a zároveň doplnenie výsledkov terénneho výskumu selekciou relevantných zdrojov literatúry pojednávajúcej o hodnotenom probléme ako aj o vybranom území. Hlavným cieľom príspevku je identifikovať vplyv cestovného ruchu na miestny rozvoj obcí, a teda aj na rozvoj celého mikroregiónu Tokajské obce na základe analýzy predpokladov cestovného ruchu.

Vinohradníctvo a vinárstvo v Tokajskej vinohradníckej oblasti

Vinohradnícke oblasti na Slovensku sa zaradujú podľa európskej rajonizácie do zóny „B“. Slovensko má šesť vinohradníckych oblastí, ktoré sa delia na 41 vinohradníckych rajónov. Takmer 80 % vinohradov sa nachádza na Západnom Slovensku, 13 % v stredoslovenskom regióne a necelých 7 % vo východnej časti krajiny. Vinohradnícke rajóny sa ďalej členia na vinohradnícke obce, ktoré triedime podľa odlišnosti klimatických a pôdných podmienok do kategórií B1, B2 a B3. Do kategórie B1 patria vinohradnícke hony s najlepšimi pôdnymi a mikroklimatickými vlastnosťami pre pestovanie viniča (tu patrí celá Tokajská vinohradnícka oblasť). Pôdne vlastnosti kategórie B2 sú totožné s požiadavkami kategórie B1, ale vinohrady ležia v klimaticky menej teplých rajónoch. Do kategórie B3 patria plochy vinohradov s nevhodnou expozíciou a mikroklimou. Celková rozloha vinohradníckych plôch Slovenska je do týchto kategórií rozdelená nasledovne: B1: 58%, B2: 25% a B3: 17% (Nadzon, 2010).

Podľa zákona NR SR č. 182/2005 o vinohradníctve a vinárstve, ktorý nadobudol platnosť 17. marca 2005 máme na Slovensku tieto vinohradnícke oblasti (obrázok 1):

- Malokarpatská vinohradnícka oblasť
- Južnoslovenská vinohradnícka oblasť

- Nitrianska vinohradnícka oblasť
- Stredoslovenská vinohradnícka oblasť
- Východoslovenská vinohradnícka oblasť
- Tokajská vinohradnícka oblasť

Obr. 1: Vinohradnícke oblasti na Slovensku

Zdroj: www.mapynamieru.sk

Tokajská vinohradnícka oblasť sapodľa zákona NR SR 332/1996 z. z. rozprestiera na výmere 908,71 ha. Vinohrady zaberajú 13% z celkovej poľnohospodárskej plochy Tokajskej vinohradníckej oblasti. V zložení genetických podpníkov a vinohradov prevládajú odrody Furmint 48 %, Lipovina 32 %, Muškát žltý 12 %, ostatné odrody stolových a červených vín 8 %.

Názov oblasti je odvodený pravdepodobne od staroslovanského slova „Stokaj“, čo v prenesenom zmysle slova označuje sútok rieky Bodrog a Tisa. Začiatky pestovania vínnej révy na území dnešnej Tokajskej oblasti sa nedajú presne určiť. Podľa Antona Szirmaya de Szirmu (1747-1812) sa tu víno vyrábalo už pred príchodom staromaďarského etnika na územie historického Zemplína. Stále aktuálnejší je predpoklad, že na východnom Slovensku sa vinohradníctvom zaoberali už od dôb rímskeho panstva v Panónii, t.j. od 3. stor. nášho letopočtu. (Žadanský, 2002). Toto tvrdenie vychádza z archeologického nálezu v Nižnej Myšli. Vinohradnícky nôž, ktorý sa tam objavil pochádza z mladšej doby rímskej, rovnako ako podobná pamiatka z obce Zemplín. (Olexa, 2002).

Z roku 1214 pochádzajú prvé písomne podložené správy o existencii vinohradníctva na Zemplíne. Spomínajú sa tu vinohrady v obci Zoluska (dnes Viničky), v roku 1390 sa spomína už aj Malá Trňa a v roku 1410 Bara. (Žadanský, 2002).

Tatárske vpády rozvoju vinohradníctva neprospešeli, no práve z tohto obdobia pochádzajú viaceré tokajské pivnice, ktoré slúžili ako úkryty pred lúpežnými vojskami. O obnovu vinohradov sa v neskoršom období zaslúžil až uhorský kráľ Belo IV. Rozvoj

vinohradníctva vzrastal a v 17. a 18. storočí sa o to zaslúžili kráľovské mestá horného Uhorska – Levoča, Kežmarok, Prešov, Bardejov a Košice. Tieto mestá mali na Tokaji vlastné a prenajaté vinice a vyrobené víno vyvážali aj do Poľska – Krakova, Krosna a Vratislavy. (Kónya, 2002).

Azda najväčšiu slávu a obdiv získalo tokajské víno u Ľudovíta XIV. a na jeho dvore. Z tohto obdobia pochádza aj slávny výrok: „Vinum regum – rex vinorum“, čo v preklade znamená: „Vino kráľov, kráľ vín“. Od konca 18. storočia bol zaznamenaný pokles rozlohy vinohradov. Ešte rýchlejší pokles nastal koncom 19. storočia, keď toto územie postihla fyloxéra. Vinohradníci neverili, že choroba môže mať až také rozsiahle následky. Fyloxéra napadla koreň a zničila väčšinu najlepších vinohradov. V priebehu troch až štyroch rokov boli vinohrady takmer úplne zdevastované. Ich opätovná obnova sa začala až po roku 1894 vysádzaním štepov na amerických podpníkoch pod vedením dr. Ladislava Lácza Szabóa a Nándora Czínara. (Žadanský, 2002).

Od roku 1924 sa začal rozvoj výskumu odrôd viniča a podmienok pre jeho pestovanie v rámci Štátnej výskumnej vinárskej stanice v Malej Trni (od roku 1983 svoju činnosť už nevykonáva). V roku 1958 bol spracovaný návrh na rozšírenie Tokajskej oblasti, neskôr schválený ako Zákon SNR č.4 zo 6. marca 1959, podľa ktorého celková plocha vinohradov v slovenskej časti Tokaja dosiahla 703,1 ha.

Lokalizačné predpoklady cestovného ruchu Tokajskej vinohradníckej oblasti - Prírodné predpoklady cestovného ruchu

Poloha a vymedzenie oblasti

Tokajská vinohradnícka oblasť je jednou z piatich oblastí na svete, v ktorých možno dopestovať hrozno na výrobu prírodne sladkých vín. (Stevenson, 1999). Nachádza sa v Maďarsku a na Slovensku. V Maďarsku na vrchoch, ktoré sú južnými a juhovýchodnými výbežkami Slanských vrchov a na Zemplínskych vrchoch o rozlohe cca 5 000 ha. Je to priestor medzi mestami Tokaj, Sárospatak a Sátoraljaújhely. Slovenská vinohradnícka oblasť Tokaj leží na Dolnom Zemplíne v juhovýchodnom cípe Slovenska. Za jej hranice môžeme považovať riečku Roňavu na západe, rieku Bodrog na juhu, na východe katastrálne hranice obcí Viničky, Černochovej a Veľká Trňa a na severe katastrálne hranice obcí Čerhov a Veľká Trňa. Tvoria ju južné svahy Zemplínskych vrchov. Podľa Mazúra a Lukniša (1986) patrí toto územie z geomorfologického hľadiska do Západokarpatskej provincie, subprovincie Vnútrotných Západných Karpát a Matransko – Slanskej oblasti. Tokajská vinohradnícka oblasť leží medzi súradnicami 48°30' až 48°22' s.g.š. a 21°37' až 21°46' v.g.d., administratívne patrí okresu Trebišov. Podľa zákona Zb.č. 332/1996 a jeho doplnku Zb.č. 434/2002 sa Tokajská vinohradnícka oblasť nachádza na území týchto siedmich obcí: - Čerhov, Černochovej, Malá Trňa, Slovenské Nové Mesto, Veľká Bara, Veľká Trňa a Viničky a podľa Zákona NR SR 332/1996 Z. z. má rozlohu 908,71 ha viníc. Vinohradnícke hony na území týchto obcí môžu byť využívané iba ako vinice. Rozloha honov podľa jednotlivých obcí je nasledovná:

- Čerhov – 43 ha: na parcelách Čierna hora – 31 ha, Hrachovisko – 12 ha,

- Černochovej – 102,5 ha: na parcelách Lada – 21 ha, Prieloh – 24,50 ha, Malý les – 22 ha, Ružičky II. – 35 ha,
- Malá Trňa – 306,09 ha: na parcelách Teplá stráň – 5,99 ha, Kráľka – 17,94 ha, Prahnsko – 33,54 ha, Vlčina – 26,96 ha, Tajisko – 31,09 ha, Domik – 21,71 ha, Lastovičie – 25,87 ha, Podcestie – 31,43 ha, Makovisko – 49,78 ha, Chotár – 42,40 ha, Pahorok – 20,00 ha,
- Slovenské Nové Mesto – 131,29 ha: na parcelách Kata-Čelejka – 131,29 ha,
- Veľká Bara – 78,16 ha: na parcelách Konopisko – 28 ha, Pilis – 20,04 ha, Ružičky – 30,08 ha,
- Veľká Trňa – 114,11 ha: na parcelách Čierna hora – 15 ha, Šándor – 40 ha, Fazekáš – 28 ha, Berecky – 20 ha, Keska – 11,11 ha,
- Viničky – 133 ha: na parcelách Hriadky – 5 ha, Orešie - 19 ha, Bahniatka - 5 ha, Pipó – 29 ha, Poša – 13 ha, Zajačí skok – 8 ha, Medzivršie – 25 ha, Brdo – 19 ha.

Obr. 2: Revitalizácia vinogradov z Eurofondov
Zdroj: Autori

Geologické pomery

Územie Tokajskej vinohradníckej oblasti z hľadiska geologickej charakteristiky vzniklo alpským vrásnením a opakovanou vulkanickou činnosťou v procese formovania karpatského oblúka. Skladá sa z pokrovov stuhnutých láv, z popola a úlomkov hornín. V sopečnom venci z obdobia treťohôr sú zastúpené prevažne vyvreniny, najmä andezity, ryolity, trachyty a ich tufy (Vereš, 2002).

V najnižšie položených vinohradníckych honoch vystupujú jemnozrné piesky, štrky, hlíny a sprašové hlíny. Na honoch Pilis, Kráľka a Čierna hora sa nachádzajú ryodacity, dacitoandezity až andezity, ktoré tvoria najvhodnejší podklad pre pestovanie tokajských odrôd viniča, z ktorého sa vyrobia tie najkvalitnejšie tokajské vína. Veľmi vhodné na pestovanie viniča sú aj mezozoické horniny – vápence a dolomity, ktoré sa vyskytujú pod vrcholovými kótami honov Brezina a vo východnej časti katastra Viničky. V severnej časti honu Lastovičie, honu Chotár, prevažne v časti Lady, na honoch Ružičky, Ružičky II., Konopisko a Káty – Celejka sa nachádzajú klasické sedimenty z obdobia permu s výrazným zastúpením

zlepencov, pieskocov, ílovitých bridlíc s bohatým zastúpením slúd. Podobnú geologickú stavbu má aj maďarská časť Tokaja, ktorá však nie je so slovenskou časťou priamo prepojená. Nachádza sa medzi nimi asi 40 kilometrov široký pás prolúviálnych a fluviálno – deluviálnych sedimentov, prevažne hliny a hlinité štrky (Kaša - Együd, 2002).

Reliéf

Reliéf v Tokajskej oblasti je značne členitý a to vplyvom nerovnomerného zvetrávania rôzneho horninového materiálu. Vinohradnícke hony nie sú v súvislej ploche, ale sú viackrát prerušované výmoľmi a údoliami. Slovenskú časť od maďarskej oddeľuje údolie, cez ktoré preteká pohraničná rieka Roňava. Územie odvodňuje rieka Bodrog, ktorá vzniká sútokom Ondavy a Latorice, spolu so svojim pravostranným prítokom, riečkou Roňava (Atlas krajiny Slovenskej republiky, 2002).

Najnižšie položené miesto sa nachádza v katastri obce Viničky v okolí rieky Bodrog. Najvyšší bod územia je v katastri obce Veľká Tŕňa a je ním vrch Rozhladňa, s nadmorskou výškou 469,3 m.n.m. Najnižšie položené vinohradnícke hony sú v katastri obce Viničky 105m nad morom a najvyššie vo Veľkej Tŕni 320 m nad morom. Sklon a expozícia svahov výrazne ovplyvňujú kvalitu hrozna a vína. Sklon vinohradov je v jednotlivých honoch rozdielny a vo veľkej miere narušený vodnou eróziou. Väčšina vinohradov je orientovaná na juh, tieto parcely sú najsvetlejšie a najteplejšie. Vhodné sú aj juhozápadné a juhovýchodné svahy. Zo severnej strany obklopujú vinohrady Zemplínske vrchy, ktoré ich chránia od studených severných a severovýchodných vetrov (Vereš, 2002).

Klíma

Záujmové územie patrí podľa Končeka (1980) do teplej klimateckej oblasti, mierne vlhkej podoblasti a v rámci nej do okrsku teplého, mierne vlhkého s chladnou zimou. Priemerná ročná teplota vzduchu za posledných 50 rokov je 9,6 °C. Jar je suchá a chladná, až v máji s postupným prechodom do tepla. Letá sú veľmi teplé, horúce, často suché. Jesene sú väčšinou dlhé a slnečné. Časté sú ranné hmly a rosa, ktoré zabezpečujú dostatok vlahy a tým napomáhajú tvorbe ušľachtilej plesni Botrytis Cinerea Persoon, ktorá napáda bobule hrozna a vytvára cibéby – hrozienka, ktoré dávajú tokajským vínam ich nenapodobiteľnú chuť a vôňu. Zimy sú studené, so silnými severnými vetrami. Začiatok mrazov sa predpokladá od začiatku októbra. (Vereš, 2002). Atmosférické zrážky nie sú počas roka rovnomerne rozložené. Najnižší ročný úhrn zrážok za posledných sto rokov bol v roku 1946, kedy napadlo 342 mm a naopak najvyšší bol v roku 1913, kedy napadlo 913 mm zrážok. Priemerné zrážky v 50 ročnom priemere dosiahli v tejto oblasti 608 mm. Najviac zrážok pripadá na mesiace jún a júl. Vlahové pomery sú výrazne závislé na atmosférických zrážkach. (interné údaje SHMÚ, 2012). V oblasti sa vyskytuje vysoký počet slnečných dní, vyššia relatívna vlhkosť ovzdušia daná blízkosťou rieky Bodrog a Roňava. Najčastejšie vanú severné vetry, ktoré nie sú veľmi prospešné pre vinohrady, avšak práve pred týmito vetrami je väčšina tokajských viníc chránená Zemplínskymi vrchmi. V lete vane teplý južný vietor (interné údaje SHMÚ, 2012).

Pôdy

Pôdy v Tokajskej oblasti obsahujú veľmi významný ortoklas – živec draselný, ktorý pri svojom zvetrávaní obohacuje pôdu draslíkom. Vinohrady sa väčšinou nachádzajú v strednej a hornej časti svahu na kamenitých a tufových pôdach. Pôdy v hornej polovici sa vyznačujú vysokým obsahom skeletu, až nad 60%, s prímiesou kamenia a štrku. Z pôdných typov v oblasti má najväčšie zastúpenie hnedozem (až 40%), ktorá sa vyskytuje na úpätí svahov. Druhým najvyskytovanejším pôdnym typom je černozem – 25%. Pôdne druhy najviac zastupujú stredne ťažké, hlinité pôdy, ako aj piesočnaté a piesočnato – hlinité s vysokým obsahom skeletu. (Vereš, 2002). Vysoký obsah skeletu spôsobuje väčšiu priepustnosť pre vodu a prevzdušnenie, následkom toho pôdy rýchlo vysychajú. Na druhej strane tieto skeletnaté pôdy vytvárajú priaznivé tepelné pomery. Regulujú teplotné rozdiely medzi dňom a nocou tak, že cez deň akumulujú teplo, ktoré v noci sála a vyrovnáva tepelné rozdiely medzi jednotlivými časťami dňa (Bielek – Šurina, 2000, Vereš, 2002, Zverková, 2010, 2011).

Vodstvo

Štátnu hranicu medzi Slovenskom a Maďarskom tvorí rieka Roňava (Roňva), tečúca zo severu na juh. Jej celková dĺžka je 51 km, z toho na území Slovenska 40,5 km (13,5 km úsek je slovensko-maďarská štátna hranica) a je tokom IV. rádu. Zachytáva vodu, ktorá steká z obidvoch strán Zemplínskeho pohoria. (interné údaje SHMÚ). Rieka zároveň vytvára širokú Roňavskú bránu, ktorá oddeľuje Zemplínske vrchy na Slovensku od maďarskej časti. Na katastrálnom území Čerhova sa od napriameneho koryta odpájajú dve meandrujúce ramená, najprv z pravej strany, (sem ústi prítok Hečka zľava, ktorý tečie juhozápadným smerom), potom priberá tiež zľava Čerhovský potok a sprava sa oddeľuje druhé meandrujúce rameno, ktoré tvorí štátnu hranicu. (Vereš, 2002). Medzi katastrami obcí Čerhov a Veľká Trňa sa už v 18. stor. začali využívať vyvierajúce liečivé minerálne pramene, pri ktorých vznikli kúpele na liečbu reumatických chorôb. Tieto však neskôr z bližšie nezistených príčin zanikli (Galgán - Gočík, 2002).

Flóra a fauna

Z hľadiska fyto geografického členenia podľa Michaeli (2006) patrí Tokajská oblasť do Holoarktickej floristickej oblasti, jej Eurosibírskej podoblasti, Pontickopanónskej provincie, obvodu Pannonicum a podobvodu Eupannonicum. Lesy, ktoré sa v Tokajskej oblasti vyskytujú sú prevažne dubovo-hrabové s bohatým zastúpením buka a značným primiešaním borovice. Nachádzajú sa v severnej a západnej časti Tokajskej vinohradníckej oblasti. Nedrevinová lesná vegetácia sa nachádza vo východnej a juhovýchodnej časti a vznikla kvôli extenzívnemu obhospodarovaniu krajiny. Pozdĺž Bodrogu, rieky Roňavy i ďalších menších miestnych potokov, napr. okolo Hečky a Čerhovského potoka sa vyskytuje vrba biela (*Salix alba*), jelša lepkavá (*Alnus glutinosa*), porasty trnky (*Prunus spinosa*) a bazy čiernej (*Sambucus nigra*). Na neob-hospodarovných viniciach sa taktiež vyskytujú porasty trnky a bazy čiernej. Na poliach sa vyskytujú typické poľné rastliny: nevädza poľná (*Cyanus segetum*), iskerník roľný (*Ranunculus arvensis*), veronika poľná (*Veronica agrostis*), púpava lekárska (*Taraxacum officinale*) a rumanček pravý (*Matricaria chamomila*). Skladbu a

formovanie fauny na skúmanom území podmieňuje mnoho významných biotických, abiotických a taktiež aj antropických činiteľov.

Živočíšstvo je viazané najmä na rastlinstvo a klímu. Podľa Michaeli (2006) môžeme územie Tokajskej oblasti začleniť do ríše Holarktis, do jej Palearktickej oblasti a Eurosibírskej podoblasti, do zóny stepí v provincii Panónska panva. V rámci tejto provincie je to subprovincia Matransko- zemplínska. Do biotopu lesov zo živočíšnych druhov tu majú svoje zastúpenie okrem hmyzu a obojživelníkov aj bežné druhy lesnej zvery ako je srnec lesný (*Capreolus capreolus*), líška obyčajná (*Vulpes vulpes*), no zriedkavo tu môžeme natrafiť aj na diviaka lesného (*Sus scrofa*). Biotop polí, lúk a pasienkov je bohatý na hlodavce a obojživelníky, ako napríklad ropucha zelená (*Bufo viridis*), rosnička zelená (*Hyla arborea*), z hadov sú zastúpené dva druhy – užovka obyčajná (*Natrix natrix*) a užovka hladká (*Coronella austriaca*), z vtákov bažant poľovný (*Phasianus colchicus*) a jarabica poľná (*Perdix perdix*). Biotop intravilánu zahŕňa špecifické živočíšne populácie využívajúce ľudské obydlia a hospodárske objekty ako hniezdiská, úkryt alebo tu hľadajú zdroj obživy. Patria sem napríklad lasica obyčajná (*Mustela nivalis*), či netopier obyčajný (*Myotis myotis*), ale aj bocian biely (*Ciconia ciconia*), lastovička obyčajná (*Hirundo rustica*) a i. (Lukniš, 1972).

Chránené územia

Na území mikroregiónu sa nachádza niekoľko chránených území, ktoré sú veľmi významné nie len z regionálneho hľadiska. Vyskytujú sa tu biotopy jedinečné pre túto oblasť ako napríklad močiarne spoločenstvá, pozostatky pôvodných lužných lesov, ale aj xerothermná či vápnomilná vegetácia. Bližšie charakteristiky jednotlivých prírodných skvostov sú uvedené v nasledujúcej časti.

CHKO Latorica - na územie mikroregiónu zasahuje Chránená krajinná oblasť Latorica, ktorá je po CHKO Záhorie rozlohou druhé najrozsiahlejšie veľkoplošné chránené územie nížinného typu. Vyhlásená bola v roku 1990 a podľa Zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny má rozlohu 23 198,5 ha. Zasahuje do okresov Michalovce a Trebišov. Prevažnú časť chráneného územia tvorí Latorická rovina, ktorá na skúmané územie zasahuje len do obce Zemplín. CHKO je zo severu ohraničená Malčickou tabuľou a Kapušanskými plánavami, na východe ukrajinskou štátnou hranicou. Južná hranica je tvorená Medzibodrožskými plánavami, JZ časť zaberá Bodrockú rovinu a južnú časť Zemplínskych vrchov. Hranicu zo SZ uzatvára Trebišovská tabuľa. Zahŕňa hlavný tok rieky Latorica a dolné časti Laborca, Ondavy a rieku Bodrog so sústavami slepých ramien s prítahými lužnými lesmi a aluviálnymi lúkami. Chránená krajinná oblasť Latorica je zapísaná aj do Zoznamu medzinárodne významných mokradí. (interné údaje Správy CHKO Latorica, 2012).

Chránená krajinná oblasť zasahuje do 8 z 10 obcí mikroregiónu. Jej hranice už nesiahajú do najsevernejších obcí, teda do Čerhova a Veľkej Trne. Na území mikroregiónu Tokajské obce CHKO zaberá oblasti okolo rieky Bodrog a jeho mŕtve ramená, celé katastrálne územie obce Ladmovce a časti obcí Černochovej, Bara, Malá Trňa a Slovenské Nové Mesto.

Predmetom ochrany sú mimoriadne vzácne a dnes už veľmi zriedkavé vodné a močiarne spoločenstvá, ktoré sa v rámci Slovenska vyskytujú len v tejto oblasti. Druhovú zloženú rastlinných spoločenstiev je rozmanitá. Zo vzácných druhov vodných rastlín sa tu nachádza lekno biele, leknica žltá, kotvica plávajúca a mnohé iné. Permanentne zaplavované a

zamokrené lúky sú charakteristické vrbovými solitérmi, ale aj rozptýlenými skupinkami krovín. Oblasť je bohatá aj na mnoho pozoruhodných druhov živočíchov. Na území žije koník stepný a modlivka zelená, z obojživelníkov vzácna korytnačka močiarna. Najväčšie zastúpenie tu má trieda vtákov a to najmä vďaka polohe územia, ktoré je migračnou cestou vodného vtáctva. Nachádzajú sa tu početné krdle volaviek purpurových, čajok smeživých a beluší malých, no pri migrácii tu vidieť aj kormorána veľkého, kúdeľníčku lužnú, ale aj veľkého orliaka morského. V poslednom období sa v oblasti zvýšil počet viacerých druhov netopierov (interné údaje Správy CHKO Latorica, 2012).

Národná prírodná rezervácia Kašvár sa nachádza v chránenej krajinskej oblasti Latorica a bola vyhlásená v roku 1953. Registrovaná je aj ako Územie európskeho významu Natura 2000. Platí tu najprísnejší 5. stupeň ochrany. Rozprestiera sa na ploche 116,4 ha, západne od intravilánu obce Ladmovce, na úpätí Zemplínskych vrchov v nadmorskej výške 100 až 280 m n.m. Podložie tvoria vápence a dolomity, ktoré v tejto oblasti predstavujú špecifickú lokalitu. Ide teda o izolovaný vápencový ostrov, na ktorom sa vyskytuje vzácna a početná vápnomilná vegetácia ale aj xerothermné krovinné formácie a xerothermné trávne porasty. Prírodná rezervácia je najvýchodnejším slovenským náleziskom vzácného druhu – hlaváčika jarného. Okrem neho tu nachádzame ľan chľupatý, jaseň biely, veternicu lesnú a iné. Zo živočíšstva sa tu vyskytujú teplomilné druhy. Miestami možno vidieť málo zachované krasové formy. Najnebezpečnejším negatívnym vplyvom na toto územie je ťažba vápencu v činnom lome v severnej časti rezervácie (Združenie Tokajská vínná cesta, 2009). Ladmovský močiar trstinového typu je kategorizovaný ako prírodná pamiatka. Nachádza sa juhozápadne od obce Ladmovce pod lomom Baba, v blízkosti štátnej cesty III. triedy. Na rozlohe 26,55 ha sa nachádza viacero vzácných druhov rastlín a živočíchov, husto zarastené časti močiara sa stali hniezdiskom volaviek purpurových. V poslednom období, najmä v letných mesiacoch sa plocha močiara podstatne znižuje, čo brzdi vývoju močiarnych spoločenstiev.

Ladmovské vápence - územie európskeho významu o rozlohe 337,7 ha sa nachádza v obci Ladmovce. Má pretiahnutý tvar zo severu na juh a prechádza od severnej katastrálnej hranice obce až po pravý breh Bodrogu. Časť územia sa prekrýva s národnou prírodnou rezerváciou Kašvár. Z geomorfologického hľadiska je pre územie typický reliéf nekrasových planín. Na malých častiach sa zachovali pôvodné cerovo-dubové a xerothermné dubové lesy. Na druhej strane tu nachádzame hojný výskyt xerothermnej a vápnomilnej vegetácie. Z významných druhov to je poniklec veľkokvetý, kosatec bezlistý uhorský, či zvonček sibírsky. Nachádza sa tu opustený starý lom, kde dochádza k zarastaniu trávových biotopov náletovými drevinami (interné údaje Správy CHKO Latorica, 2012).

Lesík pri Borši - chránený areál o výmere 7,41 ha sa nachádza na pravom brehu rieky Bodrog, južne od zastavaného územia obce Borša. Pre tento chránený areál platí 2. stupeň ochrany. Najvýznamnejší je pôvodný lužný vrbovo-topoľový a jelšový les. V chránenom areáli žijú druhy európskeho významu, ako napríklad roháč obyčajný, korýtko riečne a kunka červenobruchá. Kováčske lúky - prírodná rezervácia regionálneho významu sa rozprestiera v obci Borša a v Kline nad Bodrogom, ktorý už nepatrí do mikroregiónu Tokajské obce. Celková rozloha rezervácie je 148,08 ha, platí tu 2. stupeň ochrany. Predmetom ochrany je rozsiahly komplex lúčnych spoločenstiev, ale aj vodných spoločenstiev mŕtveho ramena

Bodrogu - plávajúcich a ponorených leknovitých druhov rastlín. Žije tu veľmi ohrozený druh denného motýľa ohniváček veľký, ale aj chránený obojživelník kunka červenobruchá.

Brezina - prírodná pamiatka nachádzajúca sa v katastrálnom území obce Zemplín. Predmetom ochrany sú lesné spoločenstvá dubových bučín, ktoré sú vo výraznej prevahe nad hrabovými javorinami v okrajových častiach obce. Na juhozápade tohto územia sa vyskytujú skupinky ihličnanov.

Borsuk - významným krajinným prvkom tejto oblasti je aj vinohradnícky hon Borsuk v severnej časti katastrálneho územia obce Viničky. Najvyšším bodom v tomto území je rovnomenná kóta s nadmorskou výškou 267 m n.m. Nachádza sa tu chránené nálezisko teplomilnej vegetácie s výskytom vzácných chránených druhov, ako je kosatec nízky, či jasenec biely. Z ostatných rastlín sa tu hojne vyskytuje konopnica, oman, rumenica a palina. Vápencová časť kopca je husto porastená krovitou zložkou a na andezitovej časti, nad vinicami, bolo objavené nálezisko obsidiánu (interné údaje obce Viničky, 2012).

Černochovska lúčka - prírodná pamiatka je lokalizovaná na južných svahoch Zemplínskych vrchov v katastrálnom území obce Černochovo, severne od intravilánu. Nachádzajú sa tu typické lesostepné biocenózy s pestrou druhovou skladbou rastlinstva a živočíšstva. Lúčka je však známa bohatým náleziskom ponikleca uhorského a veľkokvetého.

Dlhá hora, Tardika - chránený areál vápencových svahov na juhovýchodnom úpätí Zemplínskych vrchov v obci Ladmovce. Dlhá hora a Tardika zasahujú do územia európskeho významu Ladmovské vápence. Vyskytuje sa tu kosatec bezlistý maďarský a poniklec veľkokvetý. Dlhá hora je jedinou lokalitou Východoslovenskej nížiny, kde rastú druhy národného významu – rumenica nepravá bradavičnatá, ktorá je uvádzaná aj ako karpatský endemit.

V bezprostrednom okolí mikroregiónu Tokajské obce, na katastrálnych územiach susedných obcí, sa nachádzajú ďalšie významné prírodné rezervácie:

Tajba - národná prírodná rezervácia Tajba sa nachádza v katastrálnom území obce Streda nad Bodrogom, SV od intravilánu. Vyhlásená bola v roku 1966 a platí v nej najprísnejší 5. stupeň ochrany. Tajba je mŕtvym ramenom Bodrogu o rozlohe 27,36 ha, na ktorom sa zachovali pozostatky pôvodných močiarnych spoločenstiev. Žije tu kriticky ohrozená korytnačka močiarna, ktorá sa v tejto oblasti aj rozmnožuje, ale aj vodné vtáctvo, rôzne obojživelníky a plazy. Z vodného vtáctva sa tu hojne vyskytuje kaňa močiarna, čajka smeživá a trsteniariky.

Prírodná rezervácia Tarbucka bola vyhlásená v roku 1986, v súčasnosti sa rozprestiera na ploche 148,98 ha a platí tu 5. stupeň ochrany. Územie sa nachádza v oblasti Východoslovenskej roviny v obci Streda nad Bodrogom, no zasahuje aj do okolitých obcí - Malý a Veľký Kamenec. Vyskytuje sa tu ojedinelý jav vrámci celej Európy, kde na andezitových kopcoch ležia viate piesky. Tarbucka je jediným náleziskom pieskomilnej vegetácie na východnom Slovensku s výskytom klinčeka neskorého a ponikleca lúčneho maďarského. Na južnom svahu andezitového kopca je zastúpená skalná lesostep s teplomilnou vegetáciou a pásom močiarného spoločenstva. V okolí prírodnej rezervácie bol zaznamenaný nie len výskyt, ale aj reprodukcia kriticky ohrozenej korytnačky močiarnnej. Najväčšou hrozbou, ktorá má negatívny vplyv na prírodnú rezerváciu, je bezpochyby ťažba piesku v okolí Tarbucky, ako aj nelegálny vývoz komunálneho odpadu a vznikajúce čierne skládky (http://www.sopsr.sk/natura/doc/inf_brozury/Tarbucka_H_luky.pdf).

Kultúrno–historické predpoklady cestovného ruchu v Tokajskej vinohradníckej oblasti

Tokajská vinohradnícka oblasť má bohatú tradíciu v pestovaní hrozna a výrobe vína. Vinič sa tu pestuje už celé stáročia a za tie roky sa vyformovala určitá zodpovednosť tunajších obyvateľov, že ich poslaním je zachovávanie tradičnej výroby tokajského vína. Už v 17. storočí bol vyrobený prvý tokajský výber a technológia výroby bola aj uzákonená. Odvtedy sa tieto informácie o výrobe podávajú z pokolenia na pokolenie. Tokajská oblasť patrí do malej skupiny vinohradníckych regiónov na svete, ktorý si zachováva pôvodné postupy pri výrobe vína, pri jeho zretí a uskladňovaní vo vínnych pivniciach. Tieto historické postupy dodržiavajú ako miestni malovýrobcovia, tak aj veľké vinárske firmy v tejto oblasti.

Aj napriek tomu, že je Tokajská oblasť jednou z najvýnimočnejších vinohradníckych oblastí na svete a na Slovensku ju považujeme za súčasť prírodného bohatstva a kultúrneho dedičstva, je doposiaľ nedostatočne ocenená.

Do konca 80. rokov 20. storočia slovenská časť Tokaja bola približne na rovnakej úrovni ako maďarská časť. Do tohto obdobia sa podarilo zachovávať krajinný ráz územia, o vinohrady sa staral v prvom rade štátny podnik Tokaj, v Malej Trni bol umiestnený Výskumný ústav vinohradnícky a vinársky (VÚVV) a vo Viničkách sídlila Stredná poľnohospodárska škola, ktorá zaúčala mladých vinohradníkov správne pestovaniu hrozna (Mikroregión - Združenie Tokajských obcí, 2002).

Od 90. rokov 20. storočia začala slovenská časť výraznejšie zaostávať za maďarským Tokajom. Rozpadol sa štátny podnik Tokaj, časť vinohradov prešla do rúk malopestovateľov, časť viníc ostala opustená, zarástla kríkmi a mnohé vinohrady vyhynuli. V roku 1990 vzniká firma J&J Ostrožovič, ktorá v súčasnosti vlastní 45 ha vlastných viníc. Zanikol VÚVV a v Stredná škola vo Viničkách prestala vychovávať mladých vinohradníkov. V súčasnosti je tu možné študovať odbory ako stolár, kuchár, čašník, mechanizátor. Približne v roku 2000 dochádza k postupnému znovuobnovovaniu spustnutých a opustených vinohradov, ktoré obnovujú prostredníctvom dotácií z Eurofondov okolité vinárske firmy.

Putňa na zber hrozna

Zdroj: internet

Cibéby

Zdroj: internet

Tufové vínné pivnice

Zdroj: internet

Zdroj: internet

Zdroj: internet

<http://www.mladaveda.sk>

Zdroj: Branislav A. Švorc

Výroba vína v Tokajskej vinohradníckej oblasti

Zber sa v Tokajskej vinohradníckej oblasti začína koncom októbra a vďaka špeciálnej mikroklimu tu hrozno prezrieva. V dôsledku jesenných dažďov a ranných hmiel bobule hrozna zoslabnú a napadne ich ušľachtilá plesň *Botrytis Cinerea* Persoon. Následne slnečné dni napomáhajú cukornatosti bobúľ a vytvárajú cibéb. Vína sú bohaté na kyseliny a chuťové zložky. Zrenie prebieha v tufových hĺbkových pivničných priestoroch pri teplote 10–12°C. Vďaka pivničnej plesni je vlhkosť vzduchu 78–98 %. Víno tak získava svoju chuť, farbu a arómu typickú pre tokajské vína.

Tokajský výber 3,4,5,6-putňový

Tokajský výber 3, 4, 5, 6- putňový sú vína, ktoré sú špičkou tokajských vín. Sú vyrábané tradičnou technológiou pomocou tzv. cibéb - hrozienok, ktoré vplyvom pôsobenia ušľachtilej plesne *Botrytis Cinerea* Persoon dodávajú vínam zvláštnu, nezameniteľnú príchuť a vôňu. Na zhrozenkovatenie a výrobu tokajských vín sa môžu použiť len zákonom určené odrody, a to Furmint, Lipovina a Muškát žltý. Tokajské víno je typické cuvée, ktoré vzniká zmiešaním uvedených odrôd v pomere:

- Furmint 65% - 75 %,
- Lipovina 20 % - 25%,
- Muškát žltý 5% - 10%.

Iné odrody sa na výrobu tokajských vín nesmú použiť, i keď v poslednom čase sa uvádza ako štvrtá povolená odroda Zeta. Chlebová príchuť vín je daná prítomnosťou kyslíka v priebehu zrenia hrozna i vína.

Počas zberu sa ručne vyzbierajú cibéby. Následne sa 3, 4, 5 alebo 6 putní cibéb (tradičná objemová jednotka, obsahujúca 23 až 25 kg cibéb) pridáva do jedného suda Göncského typu (136 l) jednoročného tokajského vína dobrej kvality. Počas namáčania sa uvoľňujú aromatické a chuťové látky, ktoré sa počas zretia v drevených sudoch ďalej zjemňujú. V závislosti od počtu pridaných putní rozlišujeme 3, 4, 5 alebo 6 putňové základné výberové víno, ktoré zreje v sudoch minimálne 4 roky, niekedy aj oveľa dlhšie. Vo výberových vínach sa miešajú vône čokolády, griláže, karamelu, kávy, medu, orechov s chuťou čerstvého ovocia. Charakteristickým znakom týchto vín je bohatosť chutí a dokonalá harmónia kyselín a cukru.

Tokajské odrodové vína

Výroba tokajských odrodových hroznových vín závisí od mnohých faktorov, ktoré ovplyvňujú kvasné procesy pri získavaní tokajských suchých a polosladkých vín. Hrozno sa ihneď lisuje a mušty sa kvasia v drevených sudoch väčších objemov. Dokvasené mladé vína sa potom stáčajú do súdkov s objemom 136 až 250 litrov. Po procese zrenia získané tokajské odrodové víno je suché alebo polosladké charakterizuje ho 11–12% obj. alkoholu, jemná zlatožltá farba a vyšší obsah kyselín.

Tokajské samorodné vína

Ďalším typom tokajského vína je samorodné suché a sladké. Tokajské samorodné sladké sa vyrába z hrozna tak, že cibéby sa zo strapcov nevyberajú. Tým po prekvasení a vyzretí ostane

vo víne zbytkový cukor 20–50 g/l. Na výrobu tokajského samorodného suchého vína sa používa dozreté víno bez cibéb. Po približne mesačnom kvasení sa víno stáča z väčších do menších nádob. V menších súdkoch, ktoré kvôli oxidačným procesom nie sú doplnené, prebieha pri teplotách 11–14 °C dlhodobý proces zrenia. Samorodné suché tokajské vína musia mať zlatožltú farbu.

Tokajská vínná cesta

Na podporu rozvoja cestovného ruchu vznikol projekt Tokajská vínná cesta. Zameriava sa na rozvoj turizmu, kultúry a kultúrno-spoločenského života. Vznikol z potreby poznávať zaujímavé miesta slovenskej časti Tokajskej vinohradníckej oblasti, poznávať tradície, folklór a zvyky, ale aj pestovanie viniča, jeho následné spracovanie a technológiu výroby vín. Tokajská vínná cesta je akýmsi kultúrno-náučným chodníkom, vedúcim z okresného mesta Trebišov do tokajského regiónu, ktorý je reprezentovaný 7 tokajskými obcami a ďalej prechádza aj obcami bez tokajských vinohradov – Borša, Ladmovce, Zemplín, ktoré sú však historicky späté s tokajským mikroregiónom. K týmto trom obciam patria do tzv. nárazníkovej zóny aj obce Luhyňa, Veľaty, Kysta, Kašov, Cejkov, Streda nad Bodrogom a Klin nad Bodrogom. Táto trasa zahŕňa okrem nich aj pestovateľov a výrobcov vína, kultúrne a historické pamiatky, vinárne, stravovacie a ubytovacie zariadenia, cestovné kancelárie a združenia podieľajúce sa na rozvoji Tokajskej vinohradníckej oblasti (Združenie Tokajská vínná cesta, 2009).

Popri tejto „malej“ Tokajskej vínnej ceste sa v budúcnosti plánuje s projektom Veľká Tokajská vínná cesta, ktorá by kopírovala starú obchodnú cestu s tokajským vínom. Tá viedla z maďarskej tokajskej oblasti cez slovenský Tokaj, ďalej cez územie historickej zemplínskej župy, hornouhorské kráľovské mestá až do prihraničných poľských trhových stredísk a do Krakowa.

Tokajské cyklotrasy

Združenie obcí Tokajského regiónu v spolupráci s odborom regionálneho rozvoja Košického samosprávneho kraja vytvorili 52,6 km cykloturistických trás, z ktorých je 47,5 km značených. Tieto trasy boli označené a sprístupnené v roku 2009. Do tohto obdobia bolo možné pre turistické bicyklovanie možné využiť len štátne cesty, lesné a poľné cesty, ktoré boli značené len na mapách a nie priamo v teréne ako je tomu dnes na Tokajských cyklotrasách. Trasy ponúkajú mnoho zaujímavostí, unikátne prírodné a kultúrne bohatstvo ako napríklad chránené prírodné areály, rezervácie, sakrálne i svetské pamiatky. Samozrejme sa zastávky nachádzajú aj pri tokajských pivniciach vyhlbených v tufe, ktoré sú spojené s ochutnávkou vína. Prírodné krásy reprezentuje rieka Bodrog so svojimi meandrujúcimi ramenami, kvitnúcimi leknami a korytnačkou močiarnou, ktorá patrí medzi chránený druh. Taktiež tu patrí aj územie chránenej krajiny Latorica so svojou vzácnou flórou a faunou. Cykloturistické trasy v Tokajskej oblasti sú napojené na Medzibodrožskú cyklotrasu a na cezhraničnú diaľkovú cyklotrasu F. Rákocziho. Táto trasa, tiahnuca sa z Maďarska sa ďalej rozvetvuje na južnú trasu smerujúcu do Sárospataku a na severnú, smerujúcu do Holoházy. Západným pokračovaním Tokajskej cyklotrasy je diaľková cyklotrasa v Slanských vrchoch, odtiaľ trasa pokračuje do Košíc a do Prešova (Košický samosprávny kraj, 2009).

Zhodnotenie predpokladov mikroregiónu Tokajské obce pre rozvoj cestovného ruchu

Podľa regionalizácie cestovného ruchu Slovenskej republiky, ktorú vytvoril Ústav turizmu v roku 2005, patrí územie 10 obcí tvoriacich mikroregión Tokajské obce (Bara, Borša, Čerhov, Černochovo, Ladmovce, Malá Trňa, Slovenské Nové Mesto, Veľká Trňa, Viničky a Zemplín) do Dolnozemplínskeho regiónu. Z hľadiska časového horizontu patrí tento mikroregión do dlhodobého subregiónu.

Poloha mikroregiónu je aj napriek svojej marginalite v rámci územia Slovenska vcelku výhodná. Oblasť navštevujú slovenskí, ale aj maďarskí turisti. Najnavštevovanejšími miestami maďarských turistov je Tokajský festival v obci Borša, no v poslednom období sa do povedomia turistov dostávajú splavy po rieke Bodrog od jeho „prameňa“ až po ústie do Tisy pri meste Sárospotok v Maďarsku. Naopak, slovenskí turisti navštevujú športovo - rekreačné stredisko Kalandpark v meste Sátoraljaújhely. Nachádza sa tu dvojsedačková lanovka, ktorá je v prevádzke celý rok a v zimných mesiacoch je tu aj možnosť lyžovania. V roku 2009 bola sprevádzkovaná 2,5 km dlhá bobová dráha, ktorá je najstrmšia v strednej Európe. Okrem týchto atrakcií je tu možnosť prenajatia štvorkoliek, ale aj lyžovanie v letných mesiacoch na umelej trávě.

Najvýznamnejšou a pre turistov najlákavejšou oblasťou v mikroregióne Tokajské obce je bezpochyby návšteva tokajských vínnych pivníc a vinohradov. *Tokajská vinohradnícka oblasť* sa podľa zákona Zb.č. 332/1996 a jeho doplnku Zb.č. 434/2002 rozprestiera na území o rozlohe 908,71 ha. Zaberá obce Bara, Čerhov, Černochovo, Malá Trňa, Slovenské Nové Mesto, Veľká Trňa a Viničky. Medzi nárazníkové obce sa radí Borša, Ladmovce a Zemplín. Tokajská vinohradnícka oblasť je najmenšou, no zároveň najatraktívnejšou vinohradníckou oblasťou Slovenska. Jedinečnosť tejto oblasti sa zakladá na symbióze viacerých zložiek prírodných predpokladov. Dá sa tu kvalitným odrodám viniča, ktoré sú viazané na pôdy vzniknuté na ryolitových tufoch, andezitoch a pyroklastikách. Geologická stavba zohrala veľmi významnú úlohu aj pri hĺbení pravých tokajských pivníc. Tie sú vytesané do všadeprítomného ryodacytového pemzového tufu, ktorý je na hĺbenie pivníc relatívne ľahko odolný. Na kvalitu vína vplýva aj lokalizácia vinohradov. Najvhodnejšie sú svahy so sklonitosťou 0° - 7° s orientáciou na juh až juhozápad. Práve na týchto plochách sa nachádza takmer 80% tokajských vinohradov. Úrodnosť a kvalita vína samozrejme ovplyvňujú aj klimatické pomery, hlavne teplota vzduchu a dĺžka slnečného svitu, ktoré sú v tejto oblasti veľmi priaznivé.

Práve Tokajská vinohradnícka oblasť priťahuje ročne najviac turistov. Návštevnosť počas roka nie je limitovaná, nakoľko v pivniciach je teplota vzduchu 12°C - 13°C po celý rok, no aj napriek tomu je zvýšený záujem o degustácie v letných a jesenných mesiacoch. Oficiálne degustácie vín poskytujú vinárske firmy a iné zariadenia v obciach Čerhov, Malá Trňa, Slovenské Nové Mesto, Veľká Trňa a Viničky. Po vopred ohlásenej návšteve nie je problém dohodnúť si degustáciu v ktorejkoľvek obci u súkromných vinohradníkov.

Ďalšou vyhľadávanou atrakciou na tomto území je *splav rieky Bodrog*, ktorá je splavná po celej svojej dĺžke. Plavby sa uskutočňujú pravidelne každú nedeľu v jarných a letných mesiacoch výletnou loďou Artur, ktorú prevádzkuje spoločnosť Lumix. Štartovacím miestom je osobný prístav pri cestnom moste medzi obcami Viničky a Streda nad Bodrogom. Splav sa realizuje v smere prúdu cez slovenské a maďarské tokajské obce až do mesta Sárospatak.

Popri brehoch sú odstavné miesta, kde môže loď ukotviť a návštevníci tak majú príležitosť pozrieť si prírodné zaujímavosti, či kultúrne pamiatky danej lokality. Takýmto odpočívadlom je aj najnižšie položené miesto na Slovensku. Nachádza sa tu príležitostná pláž a pätník s označením nadmorskej výšky. Odchod z prístavu je každú nedeľu ráno o 9:00 hod. Počas plavby je popri krásnom výhľade na okolitú krajinu, či pozorovaní vtáctva možnosť degustácie tokajských vín i miestnych špecialít. Pri optimálnom toku rieky trvá plavba do maďarského Sárospataku takmer dve hodiny. V meste je možnosť prehliadky stredovekého hradu, jazdy motorovým vláčikom po centre mesta, alebo znova degustácia v historických pivniciach, ale i čas na obed. Príchod späť do Viničiek je v podvečerných hodinách. Ceny lístkov boli v predchádzajúcich sezónach pre dospelého návštevníka 12€ a pre deti do 6 rokov a dôchodcov 7€. Táto turistická atraktivita sa veľmi ujala a na plavbu prichádzajú návštevníci a milovníci tokajského vína z celého východného Slovenska. Je to trasa, ktorá spája tokajské obce na Slovensku i v Maďarsku a aj preto sa nazýva Vodnou Tokajskou vínnou cestou.

Okrem plavieb po Bodrogu ponúka vodstvo mikroregiónu bohaté využitie pre rybárov. Možnosti *rybárčenia* sú na viacerých povrchových stojatých vodách - rybník v Bare a Viničkách, ale aj na sústave mŕtvych ramien v obciach Zemplín, Borša a Viničky. Z vôd tečúcich je dominantou rieka Bodrog, v menšej miere Roňave. Vody sú zarybnené amurmi, štukami, sumcami, zubáčmi a kaprami. Okrem spomínaných prírodných bohatstiev sa na území mikroregiónu nachádza pomerne veľa *chránených území*, ktoré sme bližšie charakterizovali v predchádzajúcej podkapitole.

V mikroregióne Tokajské obce ku koncu roka 2010 žilo 5820 obyvateľov, čo predstavuje 5,5% zastúpenie v rámci okresu Trebišov. V národnostnom zložení má prevahu slovenská národnosť s 54%. Druhou najviac zastúpenou národnosťou je maďarská, ku ktorej sa prihlásilo takmer 44% obyvateľov. K rómskej a českej národnosti sa hlásia 2% obyvateľov. Najhomogénnejšími obcami z národnostného hľadiska sú obce Čerhov a Veľká Trňa, kde sa ku slovenskej národnosti prihlásilo nad 95% občanov. Na druhej strane najmenej slovenských obyvateľov registruje obec Ladmovce (9,5%). Maďarská národnosť dominuje v 6 z 10 obcí mikroregiónu, čo spôsobuje obmedzenú až slabú znalosť slovenského jazyka. V niektorých obciach komunikácia medzi obyvateľmi prebieha iba v maďarskom jazyku (napr. v obciach Bara, Černochove a Ladmovce).

V *náboženskom zložení* má takmer identické zastúpenie rímskokatolícke (31,5%) a evanjelické náboženstvo (32,8%). Evanjelické dominuje v obciach, kde prevláda maďarská národnosť a aj samotné omšové obrady sú vykonávané v maďarčine. Tretím najpočetnejším náboženstvom je gréckokatolícke s 21,2%. Zvyšných 14,5% tvoria pravoslávni veriaci, obyvatelia bez vyznania a vyznávači, ktorí sa prihlásili ku ostatným náboženstvám. Do tejto skupiny patrí spoločnosť Svedkov Jehovových, ktorí majú svoje komunity v Malej Trni a Černochove.

Obyvateľstvo mikroregiónu malo ku koncu roka 2010 mierne regresívny typ populácie. Vo *vekovej štruktúre* so 62,3% dominuje produktívne. Z celkového počtu obyvateľov predstavuje táto skupina 3626 obyvateľov. Poproduktívnu zložku zastupuje 1288 obyvateľov, čo je v prepočte 22,1% a predproduktívne obyvateľstvo je zastúpené 906 obyvateľmi (15,6%). Rozdiel medzi predproduktívnou a poproduktívnou zložkou je 382 obyvateľov. V rámci celého mikroregiónu sa vyskytujú len dve obce, ktoré majú

predproduktívnu zložku početnejšiu ako poproduktívnu. Ide o obce Slovenské Nové Mesto a Zemplín a táto skutočnosť odzrkadľuje početnejšie zastúpenie rómskej komunity. Badateľný je tu aj trend migrácie za prácou, a to najmä do zahraničia.

Mikroregión má pomerne dobrú cestnú sieť. Prechádza ním štátna cesta I. triedy vedúca z Trebišova do Kráľovského Chlmca. Vede cez intravilány obcí Čerhov, Slovenské Nové Mesto, Borša a Viničky. Najfrekventovanejším úsekom mikroregiónu je katastrálne územie obce Čerhov a časť územia Slovenského Nového Mesta po hraničný priechod pre osobné a nákladné motorové vozidlá. Cesta je hlavným ťahom spájajúcim Poľsko s Maďarskom a ďalšími krajinami na Balkáne. Kvalita tejto cesty zodpovedá frekvencii dopravy. Keďže v najfrekventovanejšom spomínanom úseku sa vyskytovali výmole a rôzne nerovnosti spôsobené preťaženými kamiónmi, v roku 2011 prešla cesta v intraviláne Čerhova kompletnou rekonštrukciou. V Čerhove sa napája cesta do Veľkej a Malej Trne, v Borši do Bary a Černochova a vo Viničkách do Ladmoviec a Zemplína. Kvalita týchto ciest nie je postačujúca. Financie na kompletnú rekonštrukciu cestnej siete v mikroregióne, ale aj mimo neho chýbajú, tak dochádza iba k sezónnym a maloplošným opravám.

Oblasťou prechádza aj *železničná trať*, ktorá takmer kopíruje priebeh cesty I. triedy. Táto trať má nadregionálny význam a predstavuje spojenie medzi krajským mestom Košice a Čiernou nad Tisou. Železničné zastávky sa nachádzajú len v troch obciach a to v Čerhove, Slovenskom Novom Meste a v Borši. Celkovo môžeme zhodnotiť, že dostupnosť územia je na veľmi dobre úrovni hlavne vďaka štátnej ceste I. triedy a železničnej trati. Horšia je však kvalita a to najmä ciest nižšej triedy. Rovinatý kraj, rozsiahle hony vinogradov a okolité prostredie bohaté na prírodné pamiatky je ako stvorené pre celoročnú turistiku a *cykloturistiku*. V roku 2009 bolo v tejto oblasti sprístupnených 47,5 km značených cyklotrás. Vznikli za podpory Košického samosprávneho kraja a mikroregiónu Tokajské obce. Sú rozdelené do troch častí – cyklotrasa „zelená“, „červená“ a „žltá“. Jednotlivé trasy prechádzajú všetkými obcami mikroregiónu a vedú okolo mnohých zaujímavých miest. Ponúkajú pohľad na unikátne prírodné a kultúrne bohatstvo, no samozrejme ich cesty tiahnu aj ku tokajským pivniciam. Cyklotrasy mikroregiónu ďalej pokračujú prostredníctvom diaľkovej cyklotrasy v Slanských vrchoch až do Košíc a Prešova, no napájajú sa aj na cezhraničnú diaľkovú cyklotrasu F. Rákocziho. (Košický samosprávny kraj, 2009).

V *materiálno - technickej základni* a vo vybavenosti obcí je vidieť značné rozdiely. Najmenej vybavenými obcami mikroregiónu z hľadiska lokalizácie maloobchodných prevádzok sú obce Bara a Černochovo, v ktorých sa nachádza iba predajňa potravinového, či zmiešaného tovaru. Na druhej strane, medzi obce s veľmi dobrou vybavenosťou radíme Boršu, Čerhov, Slovenské Nové Mesto a Viničky, ktoré majú viacero predajní s tovarom dennej spotreby. Nachádzajú sa tu aj špecializované predajne s nepotravinovým tovarom, kde môžeme zaradiť predajňu súčiastok pre motorové vozidlá, kvetinarstvo, záhradkárské potreby a iné. Zo zariadení služieb sa v mikroregióne nachádzajú čerpacie stanice (Čerhov, Slovenské Nové Mesto) a opravovne motorových vozidiel v Borši, Slovenskom Novom Meste a Viničkách. Čo sa týka športovo - rekreačných zariadení, až v 8 obciach (okrem Bary a Malej Trne) sa nachádzajú futbalové ihriská, nové multifunkčné ihriská s umelým trávnikom, detské ihriská a v troch obciach aj telocvične. Štyri obce mikroregiónu disponujú aj miestnymi knižnicami. Tie sa nachádzali aj v ostatných obciach, no v súčasnosti nie sú v prevádzke.

Vzdelanie zabezpečuje 8 materských škôl (okrem Černochova a Veľkej Trne), základné školy pre 1. až 4. ročník v Ladmovciach a Slovenskom Novom Meste a základné školy v Borši a Čerhove pre žiakov 1. až 9. ročníka. V obci Viničky sa nachádza Stredná odborná škola vinársko-ovocinárska, kde je okrem tohto odboru možnosť študovať aj odbor kuchár, čašník, spracovanie dreva, ale aj odbor manažment cestovného ruchu. Technická infraštruktúra mikroregiónu je na dostatočnej úrovni. Všetkých desať obcí je napojených na verejný vodovod a rozvodnú sieť plynu. Verejná kanalizácia s napojením na čističku odpadových vôd je k dispozícii občanom v 6 obciach. V súčasnosti prebieha budovanie tohto infraštruktúrneho zariadenia v obciach Bara, Černochov, Ladmovce a Zemplín, ktoré zatiaľ touto infraštruktúrou nedisponujú. Slovenská pošta poskytuje svoje služby v piatich obciach a rozvody káblovej televízie majú len obce Malá a Veľká Trňa.

Čo sa týka stravovacích a ubytovacích zariadení, nachádzajú sa v štyroch obciach, konkrétne v Malej a Veľkej Trni, Slovenskom Novom Meste a Viničkách. Stravovanie je poskytované vo vinárskych firmách J&J Ostrožovič vo Veľkej Trni a vo firme Tokaj Macik Winery v Malej Trni. Jedinou reštauráciou mikroregiónu je reštaurácia Tulipán v Slovenskom Novom Meste. Možnosť degustácii je samozrejme vo všetkých vinárskych firmách, ale aj v obci Čerhov, kde sa na hlavnom cestnom ťahu nachádza vinotéka. Tá disponuje vínami od všetkých tokajských veľkovýrobcov, ktoré je po degustácii možné si zakúpiť. Mikroregión disponuje 336 lôžkami pripravenými na ubytovanie návštevníkov a v súčasnosti sú vo výstavbe ďalšie dve zariadenia. Sídla jednotlivých zariadení, ale aj ich kapacitu či typ zariadenia vyjadruje nasledujúca tabuľka.

Sídlo ubyt. zariadenia	Názov zariadenia	Kapacita	Typ ubyt. zariadenia
Malá Trňa	Penzión u Macíka	23	penzión
	Apartmány Lino	12	apartmány
	Tokajský vínny dom	4	apartmány
Slovenské Nové Mesto	Turistická ubytovňa	15	turistická ubytovňa
Veľká Trňa	Penzión Tokaj	19	penzión
	Tokajský dom	22	penzión
Viničky	Tokajská spoločnosť	40	penzión
	Zlatý Strapec	21	penzión
	SOU poľnohospodárske	60	Internátne ubytovanie
	Hatfa	120	Chatová osada

Tabuľka 1: Ubytovacie zariadenia v mikroregióne Tokajské obce.

Zdroj: vlastný výskum

Mikroregión je veľmi bohatý aj na kultúrno-správne predpoklady. Najhojnejšie zastúpenie majú kultúrno-historické pamiatky, ktoré sa nachádzajú takmer v každej obci. Najstaršou zachovanou pamiatkou na území mikroregiónu je slovanské hradisko z 9. storočia v obci Zemplín. Prebehli tu rozsiahle archeologické výskumy a našlo sa mnoho artefaktov, ktoré sú v súčasnosti umiestnené v bývalom Župnom dome v obci Zemplín. V minulosti sa v ňom konali zhromaždenia Zemplínskej župy a dnes slúži ako múzeum. Nachádza sa v ňom rozsiahla expozícia práve z tejto významnej archeologickej lokality.

Ďalšími významnými historickými objektmi sú tokajské *tufové pivnice* v obciach Veľká Trňa, Malá Trňa a Viničky. Tie boli vytesané v 12. – 15. storočí a pôvodne slúžili ako úkryty domáceho obyvateľstva pred tatárskymi a tureckými nájazdmi, a neskôr aj nepokojmi

počas protihabsburských povstaní. Do týchto podzemných chodieb si ľudia brali so sebou takmer všetok majetok, vrátane sudov s vínom. A práve z tohto obdobia sa datuje objav blahodarných účinkov prostredia tunajších pivníc na kvalitu, vôňu a chuť tokajského vína.

Najpočetnejšími kultúrnymi pamiatkami sú *kostoly*. Vznik najstarších kostolov siaha do 13. storočia. Jedná sa o reformované kostoly v Bare, Borši a Veľkej Trni. Historicky zaujímavým je aj reformovaný kostol v Malej Trni, pochádzajúci zo 17. storočia. Gréckokatolícke a rímskokatolícke kostoly, ktoré sa v obciach nachádzajú, boli vystavané v období od 19. storočia po súčasnosť.

Významnou pamiatkou mikroregiónu je *kaštieľ* v obci Borša, ktorý existoval už v 15. storočí ako vodný hrad. Neskôr bol viackrát prestavaný a rekonštruovaný až do dnešnej podoby. Narodil sa a pôsobil tu vodca posledného protihabsburského povstania František Rákoczy II. Aj v ďalších štyroch obciach (Bara, Čerhov, Malá Trňa, Viničky) sa nachádzajú kúrie, či malé kaštiele, ktoré boli sídlami miestnych grófov a zemepánov.

Okrem týchto tradičných kultúrnych pamiatok (kostoly, kúrie, kaštiele) sa v mikroregióne nachádza ruina v minulosti veľmi významného *mlyna*. Lokalizovaný je v katastrálnom území Čerhova, južne od intravilánu obce. Bol postavený v polovici 19. storočia a až do konca jeho činnosti (1948) patril gazdovskej rodine Valikovcov. Mlyn fungoval na parný pohon, pričom takéto zariadenie bolo v Európe veľmi zriedkavé. Po druhej svetovej vojne sa jeho majitelia odsťahovali a samotné budovy začali chátrať. V 90. rokoch minulého storočia bolo zariadenie odpredané za symbolickú cenu do rakúskeho múzea. Až s odstupom času sa zistilo, o aký významný technický skvost išlo a o akú unikátnu pamiatku obec prišla. Medzi kultúrno-správnymi predpoklady rozvoja cestovného ruchu patria aj *kultúrne podujatia*. V mikroregióne sa zachovávajú ľudové tradície a aj preto má takmer každá obec svoj folklórny súbor, alebo skupinu. Koná sa tu viacero kultúrnych podujatí, ktorých sa zúčastňuje prevažne miestne obyvateľstvo. V nasledujúcej tabuľke sú vypísané všetky podujatia s regionálnou a nadregionálnou pôsobnosťou. Väčšina z nich je zameraná na oslavu vína, vinohradov a vinohradníkov, no nezabúda sa ani na historické stavenie májov, ktoré má v obci Čerhov dlhú históriu. Azda najznámejším a počtom návštevníkov najnavštevovanejším festivalom mikroregiónu sú Vinobranecké slávnosti, resp. Tokajské vinobranie, ktoré sa pravidelne organizuje posledný septembrový víkend v Čerhove. Táto veľkolepá slávnosť je spojená s Dňom otvorených tokajských pivníc s možnosťou degustácií u veľkovýrobcov vína vo Veľkej a Malej Trni a vo Viničkách. Podľa odhadov sa na tomto podujatí v roku 2011 zúčastnilo okolo 6000 návštevníkov. Posledný septembrový víkend 2012 patril jubilejnému 10. ročníku Tokajského vinobrania. Všetky ostatné organizované podujatia prilákajú oveľa menej návštevníkov a nie sú v povedomí širokej verejnosti v takej miere, ako je vinobranie v Čerhove.

termín		obec	názov podujatia
marec	29.	Borša	Oslavy narodenia F. Rákoczyho II.
apríl	30.	Čerhov	Stavenie mája
máj	1.	Slovenské Nové Mesto	„Tokaj v Európe“ a Dedovizeň
	3. týždeň	Čerhov, Veľká a Malá Trňa	Deň sv. Urbana, svätenie mladého vína
	4. týždeň	Viničky	Medzinárodná súťaž degustácie vín

jún	1. týždeň	Viničky	Tokajský festival
	28. – 29.	Borša	Tokajský festival
júl	5. – 6.	Zemplín	Cyrilo-Metodejská noc, splav Bodroga
	3. týždeň	Ladmovce	Regionálne prehliadka cirkevných zborov
august	1. nedeľa	Zemplín	Zemplínske kultúrne leto
	4. týždeň	Bara	Predoberačková pouličná zábava
september	3. týždeň	Malá Tŕňa	Malotŕňanské vinobranecské slávnosti
	3. týždeň	Veľká Tŕňa	Vinobranecské slávnosti
	4. týždeň	Čerhov	Tokajské vinobranie

Tabuľka2: Tradičné podujatia mikroregiónu.

Zdroj: Košický samosprávny kraj a vlastný výskum

Záver

Cestovný ruch má podľa Kompasovej (2010) na rozvoj územia pozitívny i negatívny vplyv. Môže ho ovplyvňovať viacero priamych, či nepriamych činiteľov. Ak chceme, aby účinky cestovného ruchu na dané územie boli priaznivé, musí sa celý chod regionálneho rozvoja dôsledne riadiť. Riadenie regionálneho rozvoja majú vo svojich rukách orgány štátnej správy a miestnej samosprávy, no nie menšiu úlohu tu zohrávajú aj združenia cestovného ruchu a regionálneho rozvoja. Ak riadenie nie je dôsledne kontrolované, alebo je chaotické, cestovný ruch v obci môže spôsobiť nadmerné poškodzovanie životného prostredia, nekontrolovanú výstavbu rôznych zariadení cestovného ruchu, nekontrolovateľné rozpredávanie pôdy, ale aj vyvolanie napätia medzi domácim obyvateľstvom a návštevníkmi.

Mikroregión Tokajské obce má predpoklady pre úspešný rozvoj vidieckeho turizmu v oblasti agroturistiky, vinárstva, kulinárstva a pohybovej kultúry. Najväčším pull faktorom tejto oblasti je vinohradníctvo, vinárstvo, no najmä konečný produkt tejto činnosti, teda víno. Organizované degustácie sa do povedomia širokej verejnosti dostali vďaka kultúrnemu podujatiu Tokajského vinobrania v Čerhove, ktoré je spojené s Dňom otvorených tokajských pivníc. Túto udalosť si obľúbili nie len profesionálni vinári, ale aj laickí milovníci kvalitného vína, ktorí sem prichádzajú každoročne. Návštevnosť festivalu má nadregionálny charakter, prichádzajú sem návštevníci zo všetkých kútov Slovenska, ale aj zo zahraničia. Počet návštevníkov sa za posledné roky pohybuje okolo 5000 - 6000. Vďaka tomuto kultúrnemu podujatiu sa o Tokajskú oblasť, ale aj o mikroregión Tokajské obce začal zaujímať zvýšený počet turistov a návštevnosť mikroregiónu sa rapídne zvýšila.

Degustácie vína sú realizované rovnomerne v priebehu celého kalendárneho roka, hovoríme teda o celoročnom cestovnom ruchu. Realizujú sa v pivniciach, v ktorých je konštantná teplota 11-13 °C po celý rok. Sezónny cestovný ruch sa viaže predovšetkým na letnú sezónu. Ide o folklórne festivaly a iné kultúrne podujatia, ale aj o veľmi obľúbené splavy po rieke Bodrog. V letných mesiacoch je zvýšený záujem aj o návštevu historických pamiatok a prírodných krás mikroregiónu, na návštevu ktorých sú využívané Tokajské cyklotrasy. Pre určitú časť roka je typické poľovníctvo, rybárstvo, či zber lesných plodov a húb a v posledných rokoch rozmáhajúce sa tzv. druhé bývanie, či víkendová návšteva objektov individuálnej rekreácie (Džupinová - Pšenka, 2010). Zimná sezóna v tomto mikroregióne neponúka takmer žiadne športové vyžitie, ani iné atrakcie viazané na chladnejšiu časť roka. Väčšina návštevníkov pobudne v mikroregióne do 3 dní (krátkodobý

pobyt). O strednodobom pobyte (3 - 6 dní) môžeme hovoriť skôr len pri využívaní objektov individuálnej rekreácie.

V tomto mikroregióne sa realizuje väčšinou voľný druh cestovného ruchu. Jeho účastníci si dopravu a program zabezpečujú sami, volia si miesto i dĺžku pobytu. Viazaný, teda skupinový cestovný ruch je najmarkantnejšie badateľný v posledný septembrový víkend, keď návštevníci Vinobraneckých slávností prichádzajú do Čerhova v organizovaných zájazdoch autobusmi, či špeciálnym vlakom z Košíc s parnou lokomotívou.

Jednotlivé formy cestovného ruchu sa prepájajú a nevystupujú samostatne. Jedinou jasne definovanou formou cestovného ruchu mikroregiónu je poľovnícky a lovecký (rybárstvo) cestovný ruch. Na území však prevláda kombinácia rekreačného, kultúrno-poznávacieho a športovo - turistického cestovného ruchu. Tu by sme mohli hovoriť o spoznávaní prírodných a historických skvostov mikroregiónu prostredníctvom náučných cyklotrás. Pokiaľ sa jedná o návštevu mikroregiónu s jediným cieľom, ktorým je často prehliadka pivníc s degustáciou vína, je možné hovoriť o zážitkovom cestovnom ruchu. Čo sa týka chatárenia a záhradkárčenia ide o kombináciu vidieckeho a rekreačného cestovného ruchu. V poslednom období sa rozmáha prihraničný cestovný ruch, pri ktorom domáce obyvateľstvo navštevuje prihraničné mestečko Sátoraljaújhély s vidinou lacnejších nákupov potravín a pohonných hmôt. Táto forma je však len jednostranná, pretože pre našich susedov mikroregión nepredstavuje turisticky významnú lokalitu.

Využívanie produkčných funkcií vinohradov pre aktívny oddych návštevníkov predpokladá budovanie a najmä udržiavanie turistických chodníkov, cyklotrás a letných chatiek v okrajových častiach vinohradov. Pre rozvoj vidieka je v tejto súvislosti nevyhnutná existencia zariadení služieb cestovného ruchu a vidieckeho turizmu na úrovni, na ktorú sú návštevníci zvyknutí v turisticky vyspelých oblastiach Európy. Aj tu je potrebné prihliadať na obmedzenia z dôvodu ochrany prírody a krajiny.

Cestovný ruch má na rozvoj obcí a teda aj na celkový rozvoj mikroregiónu Tokajské obce takmer vo všetkých prípadoch pozitívny vplyv. Najvýznamnejšie zmeny, ktoré sa v mikroregióne zaznamenávajú je viditeľná revitalizácia obcí a skvalitňovanie infraštruktúry. Ide najmä o obce, v ktorých sa pravidelne organizujú významné kultúrne podujatia, teda Boršu, Čerhov a Slovenské Nové Mesto. Najrozsiahlejšie úpravy intravilánu a okolia obce prebehli v Čerhove, keďže práve tu sa koná veľmi významné Tokajské vinobranie a obec je považovaná za vstupnú bránu do Tokaja. Financie sa podarilo získať zo štátneho rozpočtu Ministerstva financií SR, ale aj zo štrukturálnych fondov EÚ. Vybudoval sa rozsiahly relaxačný komplex s veľkým amfiteátrom, lavičkami, altánkom, jazierkom a zriadila sa tu obecná vínná pivnica. Kultúrne centrum s amfiteátrom bolo vybudované aj v Slovenskom Novom Meste. V Borši takéto miesto nie je potrebné, nakoľko sa Tokajský festival koná v areáli kaštieľa. Pre potreby účastníkov cestovného ruchu sa vybudovali viaceré ubytovacie zariadenia s možnosťou stravovania, skvalitnila sa miestna infraštruktúra, čo je tak isto veľmi pozitívne pre rozvoj obcí.

Okrem spomínaných pozitívnych účinkov cestovného ruchu sa zaznamenali priaznivé dopady aj na prírodné prostredie. Vďaka organizovaniu plavieb po rieke Bodrog sa koryto a brehy začali udržiavať. Ešte v nedávnej minulosti pripomínala rieka pozostatky pralesa a jej splav nebol reálny. Podmáčané a popadané stromy ostávali v koryte, trčali z vody a ukladal sa

tu splavovaný materiál. Vznikali tak nechcené hrádze a hate, ktoré bránili plynulému toku. Pri zvýšenej vodnej hladine sa na takýchto častiach rieka vylievala na priľahlé oblasti. Po ohlásení zavedenia takejto atraktivity cestovného ruchu sa spojila firma Lumix, ktorá plavby prevádzkuje a vodohospodári, konkrétne povodie Bodrogu a Hornádu a celé koryto sa vyčistilo a pravidelne sa udržiava. Splavovanie Bodroga sem prilákalo turistov ale pričínalo sa aj o čisté a priechodné koryto.

Väčší prílev návštevníkov do mikroregiónu zaznamenal aj pár negatívnych účinkov. Pre obsiahnutie väčšieho počtu záujemcov o degustácie začali miestni podnikatelia, ale aj domáci obyvatelia predlžovať a zväčšovať svoje pivnice bez odborných meraní. Bežne sa stáva, že sa majiteľ pivnice prekope do susednej pivnice. Najväčnejšia udalosť sa stala pri nelegálnom kopaní pivnice pod miestnou komunikáciou v Malej Třni, ktorá sa v čase záplav prepadla. Za negatívum by sme mohli považovať aj prítomnosť väčšieho počtu chalupárov vo Veľkej Třni. Tí si odkupujú staršie domčeky a navštevujú ich iba sporadicky cez víkendy. Keďže nie sú prihlásení k trvalému pobytu, nie sú platcami miestnych daní a obec tak prichádza o finančné prostriedky zo štátneho rozpočtu.

Podľa Kompasovej (2010) sa môžu účinky cestovného ruchu v miestnom rozvoji rozdeliť na pozitívne (tie následne delí na ekonomické a neekonomické) a na negatívne účinky. Bližšie ich špecifikuje nasledovne:

- Pozitívne účinky cestovného ruchu pre rozvoj obce, mikroregiónu:
 - Ekonomické (kvantifikovateľné)*
 - príjmy z cestovného ruchu (vo forme miestnych daní)
 - znižovanie nezamestnanosti (tvorba nových pracovných príležitostí za podmienky, ak sa zamestnáva miestne obyvateľstvo)
 - zvyšovanie príjmov domáceho obyvateľstva (tým pádom zvýšená kúpyschopnosť)
 - rozvoj technickej a sociálnej infraštruktúry (budovanie a rekonštrukcia cestnej siete, budovanie vodovodov, kanalizácie)
 - Neekonomické (nekvantifikovateľné)*
 - poznanie histórie a kultúry
 - ovplyvňovanie zdravia obyvateľov
- Negatívne účinky cestovného ruchu pre rozvoj obce, mikroregiónu:
 - preťaženosť územia a s tým spojená devastácia prírodných a kultúrnych hodnôt
 - devastácia architektúry (vplyvom rozmachu cestovného ruchu sa na vidieku uplatňuje používanie moderných prvkov pri rekonštrukcii historických budov, ktoré nie sú typické pre pôvodnú architektúru)
 - rast cenovej hladiny (v lukratívnych oblastiach rýchlo rastú ceny pozemkov a spotrebných predmetov a to má negatívny vplyv pre pôvodné obyvateľstvo)
 - sociálne napätie medzi domácim obyvateľstvom a návštevníkmi (zvýšená hladina hluku, strata súkromia)
 - zvýšenie kriminality

Rozvoj cestovného ruchu môže mikroregiónu Tokajské obce výrazne pomôcť. Je potrebné uvedomiť si výhodu silnej väzby na pôdu (vinohradníctvo, poľnohospodárstvo, rybárstvo, lesné hospodárstvo a i.) vo vzťahu k identite a spôsobu života, využiť pre systém

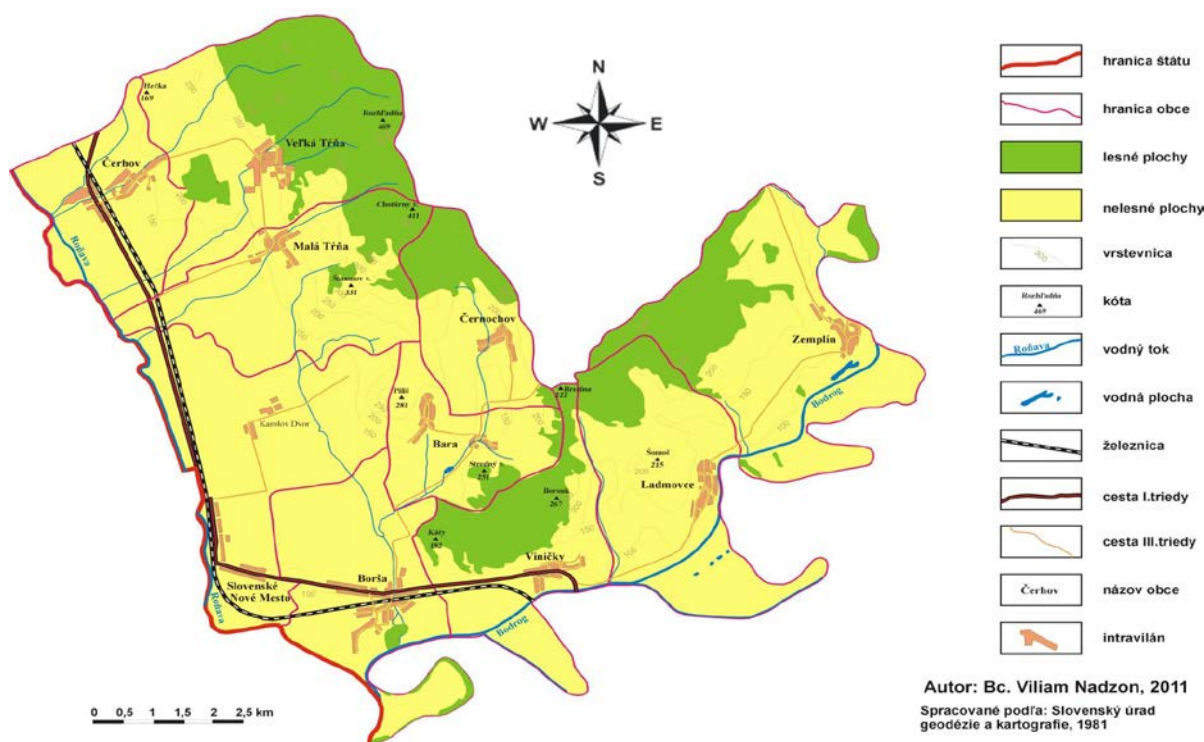
pohostinnosť a gastronómiu. Uvedomiť si taktiež dôležitosť uchovania priestoru nemasovej návštevnosti a jasne odlišovať medzi masovými formami cestovného ruchu a vidieckym turizmom. Je nepochybné, že pri zvýšenom počte návštevníkov sa môžu objaviť aj účinky, ktoré budú negatívne vplývať na rozvoj obcí, no pozitívne účinky budú zaiste naďalej v prevahe natoľko, aby mikroregión Tokajské obce ostal turisticky atraktívny aj pre ďalšie generácie.

Článok je súčasťou riešenia grantov

- GAMA/13/12 Analýza turistických tokov v okrese Prešov s dôrazom na motiváciu účasti na turizme a využitia fondu voľného času s cieľom vylepšenia turistických produktov.

- GAMA/13/08 Exploatacia turistických atraktivít Prešova a jeho okolia pri koncipovaní inovatívnych produktov

MAPA 1 Poloha obcí v mikroregióne Tokajské obce

Použitá literatúra

1. Atlas krajiny Slovenskej republiky (DVD), Ministerstvo životného prostredia SR, Slovenská agentúra životného prostredia, Bratislava, 2002
2. Atlas SSR, Slovenský ústav geodézie a kartografie Bratislava, VEDA (SAV), 1980
3. DUBCOVÁ, A. KRAMÁREKOVÁ, H. 2006. Cestovný ruch ako impulz regionálneho rozvoja slovensko – maďarského pohraničia okresu Komárno. In GEO Information, č. 2, 2006, s. 469-480. ISSN 1336-7234.
4. DŽUPINOVÁ, E., PŠENKA, T. 2010. Vybrané geografické aspekty druhého bývania na Slovensku. In 1. mezinárodný kolokvium o cestovnom ruchu (CD-ROM), Brno : Masarykova universita , 2010 S. 7-16.
5. FARKAŠ, J. 1998. Všetko o víne. Tajomstvá kvality vína. Martin, Neografia. ISBN 80-88892-16-3.
6. GALGAN, J., GOČIK, J. 2002. Z dejín obce Čerhov. Obecný úrad, 2002. 128 s.

7. GÚČIK, M. 2000. Základy cestovného ruchu. Banská Bystrica : Ekonomická fakulta UMB, 150 s. ISBN 80-8055-355-6.
8. GÚČIK, M. 2004. Cestovný ruch. 2. vyd. Bratislava : SPN, 109 s. ISBN 80-10-00520-7.
9. KAŠA, A., EGYÜD, K. 2002. Geologicko-horninové typy slovenskej časti Tokaja. In Tokajské vinohradníctvo a vinárstvo na Slovensku. Zborník z II. odborného seminára. Nitra: GENOTYP, 2002. s.124-127. ISBN 80-8069-063-4.
10. KASPAR, C. 1995. Základy cestovného ruchu. Banská Bystrica: EF UMB. ISBN 80- 901166-5-5
11. KOMPASOVÁ, K. 2010. Základy cestovného ruchu. Učebný text, Katedra manažmentu kultúry a turizmu, Filozofická fakulta UKF v Nitre, Nitra, 2010. 18s.
12. KÓNYA, P. 2002. Tokajské víno v hospodárstve Prešova, Bardejova a Sabinova v 17. storočí. In Tokajské vinohradníctvo a vinárstvo na Slovensku. Zborník z II. odborného seminára. Nitra: GENOTYP, 2002. s. 50-57. ISBN 80-8069-063-4.
13. KOPŠO, E. a kol. 1979. Ekonomika cestovného ruchu, 1. vydanie, Bratislava, SPN
14. KOPŠO, E. a kol. 1992. Geografia cestovného ruchu, 1. vydanie, Bratislava, SPN
15. KOŠICKÝ SAMOSPRÁVNÝ KRAJ 2009. Cyklotrasy v Tokajskej oblasti. 34s.
16. KRÍŽAN, F. 2009. Dostupnosť vybraných zariadení služieb na území mesta Bratislava aplikáciou miery založenej na príležitostiach. In Acta geographica Universitatis Comenianae, ISSN 0231-715X. 2009, no. 53, s. 149-167.
17. KULLA, M. 2007. Charakteristika vybraných foriem CR v meste Košice a jeho zázemí. Geographia cassoviensis I., Ústav geografie PF UPJŠ Košice, s. 107 - 112. ISSN 1337-6748, ISBN 978-80-7097-700-2.
18. LOPUŠNÝ, J. 2001. Geografia cestovného ruchu Slovenska, Banská Bystrica, UMB v Banskej Bystrici, Ekonomická fakulta, 101 s., ISBN 80-8055-548-6
19. LUKNIŠ, M. a kol. 1972. Slovensko 2. Príroda. Bratislava: Obzor, 1972. 917 s.
20. MARIOT, P. 1983. Geografia cestovného ruchu, Bratislava, VEDA (vyd. SAV), 248 s.
21. MARIOT, P. 1969. Príspevok k metóde výskumu potencie krajiny z hľadiska cestovného ruchu, IN: Geografický časopis, ročník 21, č.1, s.57-73
22. MATUŠÍKOVÁ, D. 2012. Cenová politika podnikov cestovného ruchu na príklade zariadení agroturizmu. In Politická situácia, svetová finančná kríza a ich vplyv na cenu a cenovú politiku v Slovenskej republike [elektronický zdroj] : pracovno-odborný seminár - zborník abstraktov. Prešov : Bookman, 2012, CD-ROM, s. 10 ISBN 978-80-89568-53-6.
23. MAZÚR, E. - LUKNIŠ M. 1986. Geomorfologické členenie SSR. 1:500 000. 1. vyd. Bratislava : Slovenská kartografia, 1986.
24. MICHAELI, E. 2006. Regionálna geografia Slovenskej republiky I. časť. Vysokoškolské učebné texty. Prešov: Prešovská Univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied, 2006. 240 s. ISBN 80-8068-482-0.
25. NADZON, V. 2010. Geografické predpoklady pre rozvoj cestovného ruchu : bakalárska práca. Prešov : PU, 2010. 66 s.
26. NADZON, V. 2012. Vplyv cestovného ruchu na regionálny rozvoj obcí mikroregiónu Tokajské obce : diplomová práca. Prešov : PU, 2010. 103 s.
27. OLEXA, L. 2002. Železný vinohradnícky nôž z Nižnej Myšle. In Tokajské vinohradníctvo a vinárstvo na Slovensku. Zborník z I. odborného seminára. Nitra : GENOTYP, 2002. s.5. ISBN 80-8069-042-1.
28. OREMUSOVÁ, D. 2009. Geografické aspekty regionálneho rozvoja mikroregiónu Termál. Nitra : UKF v Nitre, 2009, s. 140. ISBN 978-80-8094-559-6.
29. POPJAKOVÁ, D., MADZIKOVÁ, A. 1997. Možnosti rozvoja cestovného ruchu na území slovenskej časti Karpatského euroregiónu. In: Urbánne a krajinné štúdie Nr. 2, ITHM PU, FF PU, Ateliér Archus Prešov, s. 259-270.
30. ROSIČ, M. – KUCHAR, P. – NEDELKO, V. 2009. Cestovný ruch, kúpeľníctvo a cezhraničné vzťahy. In Územná prognóza regiónu Prešov - Disponibilita územia Prešovského kraja pre vstup investorov. Výsledné riešenie] Prešov : Prešovský samosprávny kraj, [online] 2009 [cit. 2013-02-22] s. 51-64, Dostupné na internete: <<http://www.po-kraj.sk/sk/samosprava/urad/odbor-regionalneho-rozvoja-uzemneho-planu-a-zivotneho-prostredia/dokumenty-oddelenia-up-a-zp/uzemna-prognova-regionu-presov-disponibilita-uzemia-presovskeho-kraja-pre-vstup-investorov.html>>

31. SMOLOVÁ, I. 1999. Stimuly rozvoje cestovního ruchu v pohraničních oblastech (na příkladě okresu Náchod). In *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis, Folia geographica* 3. ISBN 80-88722-64-0. 1999, roč. 32, s. 287–293.
 32. SZCZYRBA, Z. 2005. Služby pro cestovní ruch na severní Moravě v období ekonomické transformace – mikroregionální sonda. In: Klímová, V., Vystoupil, J. (eds.): VIII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Brno : MU, 2005. s. 301-306.
 33. ŠVEDOVÁ, M. 2013. Stratégia rozvoja cestovného ruchu Prešovského samosprávneho kraja. In. Regionální rozvoj cestovního ruchu, hotelnictví a gastronomie [elektronický zdroj] : sborník příspěvků z šesté mezinárodní konference. Brno: Vysoká škola obchodní a hotelová, 2013. CD-ROM, [9] s. ISBN 978-80-87300-43-5
 34. ŠVORC, B. 2012. History of guided activities in High Tatras as beginning of tourism development in Slovakia. In *Management 2012 : research management and business in the light of practical needs*. Prešov : Bookman, s.r.o., 2012. ISBN 978-80-89568-38-3, s. 414 – 416.
 35. TREMBOŠOVÁ, M. 2009. Vývojové etapy maloobchodnej siete mesta Nitra v rokoch 1992-2008. In: *Geografické aspekty stredoevropského priestoru : 1. Díl.* –Brno: Masarykova Univerzita, ISBN 978-80-210-4947-5. Pp.161-165.
 36. VEREŠ, A. 2002. Prínos vedy a výskumu pre tokajskú vinohradnícku oblasť v Slovenskej republike. In: *Tokajské vinohradníctvo a vinárstvo na Slovensku*. Zborník z I. odborného seminára. Nitra: GENOTYP, 2002. s.64-65. ISBN 80-8069-042-1.
 37. ZDRUŽENIE TOKAJSKÁ VÍNNÁ CESTA: Turistický sprievodca – Tokajská vínná cesta, 26 s.
 38. ZVERKOVÁ, M. 2010. Detailný výskum pôd v mestskom prostredí. In *Geografické poznatky bez hraníc : výber z maďarských a slovenských príspevkov z fyzickej a humánnej geografie*. Košice UPJŠ, ISBN 978-80-7097-81-8, 2010, s. 166-169.
 39. ZVERKOVÁ, M. 2011. Interpretácia údajov získaných pri detailnom výskume pôd v urbánnom priestore. In *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis, Folia geographica* 17. ISSN 1336-6157, 2011, roč. 52, s. 363–378.
 40. ŽADANSKÝ, J. 2002. Z dejín tokajského vinohradníctva a vinárstva. In *Tokajské vinohradníctvo a vinárstvo na Slovensku*. Zborník z I. odborného seminára. Nitra : GENOTYP, 2002. s. 7-22. ISBN 80-8069-042-1.
- Iné zdroje:
41. interné údaje Správy CHKO Latorica, 2012
 42. interné údaje SHMÚ, 2012
 43. Vlastivedné múzeum Trebišov, Tokajská vínná cesta, 20 s.
 44. <http://www.mapynamieru.sk>
 45. <http://uzemia.enviroportal.sk/>
 46. <http://www.bodrog-tisa.sk/>
 47. http://www.sopsr.sk/natura/doc/inf_brozury/Tarbucks_H_luky.pdf
 48. <http://www.tokajvinicky.sk/sk/technologie-vyroby.html>